Plannen én kiezen met de kiesklok

Een visietraject Jonge Kind leidde tot de vraag: hoe zorgen we voor een betere balans tussen het plannen van activiteiten door de leerkracht en voldoende ruimte voor vrije keuze van de kleuter? De oplossing werd een kiesklok.

Femke Heeren

In 2024 heeft het onderbouwteam van basisschool de Kameleon in ‘s-Hertogenbosch een nieuwe visie Jonge Kind geformuleerd. Een van de veranderpunten naar aanleiding van de nieuwe visie is het groepsmanagement en de structuur van werken. Femke Heeren, leerkracht: “In de oude werkwijze werkten we allemaal met een weektaak. Deze bestond uit opdrachten met ontwikkelingsmateriaal, waarin wij de periodedoelen hadden verwerkt. Hierdoor hadden we grip op het aanbod. Door deze manier van werken was er weinig ruimte voor spel tijdens de speelwerktijd.”
Tijdens observaties in de groepen constateerden Femke en haar collega’s dat in de uitvoering van de weektaak er verschillende aanpakken zichtbaar waren in het plannen en kiezen van activiteiten. Er was verschil in de hoeveelheid vrije keuze, in de hoeveelheid leerkrachtgestuurde opdrachten en de manier van kiezen. “De leerkracht bepaalde wie in welke hoek of met welk materiaal mocht spelen. In de manier van kiezen zat geen systeem, waardoor kleuters met de vinger in de lucht bleven zwaaien om als eerste gekozen te worden voor een favoriete hoek.”

Deze manieren van organiseren pasten niet bij de nieuwe visie waarin de school spel een belangrijke plek wilde geven in het aanbod. Femke: “We wilden een betere balans tussen het plannen door de leerkracht en de vrije keuze van het kind. We gingen op zoek naar een andere organisatievorm. De kiesklok gaf antwoord op onze vragen en bleek een gouden greep voor de gewenste balans.”

Femke: “We hebben de mogelijkheden van de kiesklok voor onze groepen besproken, een passende keuze gemaakt en dit geïntroduceerd bij de start van het nieuwe schooljaar. Na een week waren de kleuters gewend aan de nieuwe werkwijze. Wij vonden de verandering spannender dan de kinderen zelf, maar zijn blij dat we deze keuze hebben gemaakt. Voor de kleuters geeft de kieskloк houvast. Iedere speelwerktijd wordt met dezelfde structuur gewerkt. Zo is meteen duidelijk welk groepje als eerste mag kiezen, welke als tweede, welke als derde en welke kinderen aan de slag gaan in de hoek met ontwikkelingsmateriaal. Het kiezen verloopt nu sneller, doordat kleuters weten wanneer ze wel en niet zelf kunnen kiezen.”

“We zien dat de kleuters de werkwijze heel prettig vinden, want het geeft duidelijkheid. We hebben, door de kiesklok, meer grip op de keuze van de kleuters. Veel kinderen kozen voorheen nooit voor ontwikkelingsmateriaal en nu zit deze keuze in het kieskloksysteem zelf”, zo vertelt Femke. De school heeft een aantal momenten gepland om ervaringen te delen en de werkwijze te evalueren. “Na de eerste evaluatie hebben we ervoor gekozen om het ontwikkelingsmateriaal waar de kleuters mee starten vooraf klaar te leggen. Na deze start kiezen ze de rest van de speelwerktijd zelf ontwikkelingsmateriaal waar ze mee willen werken. De weektaak hebben we afgeschaft, deze is met dit systeem overbodig. We blijven zeker werken met de kiesklok. Waar het nodig is, maken we kleine verbeteringen totdat het passend is.”

Wat is de kiesklok?

De kiesklok bestaat uit een cirkel met vier kleuren en een pijl. De kleuters uit de groep worden verdeeld over de vier kleuren. De kleuters in het kleurvlak waar de pijl in staat mogen als eerste kiezen. In dit voorbeeld is dat dus geel; de kleuters is het groene kleurvlak kiezen als tweede, rood als derde en de kinderen uit blauw krijgen een opdracht van de leerkracht. De pijl wordt bij het kiezen samen met de kinderen verzet. Iedere dag verloopt dit hetzelfde zodat de kleuters kunnen vertrouwen op de klok en de leerkracht. Dat is extra handig wanneer er met een duocollega wordt gewerkt. Je weet voor welke groep je gepland aanbod moet klaarleggen of een geplande activiteit als meespelen kan voorbereiden.

Visuele tool

De kiesklok kan een handig hulpmiddel zijn, dat zowel leerkrachten als kleuters ondersteunt in de dagelijkse routine van de kleuterklas. Deze visuele tool kan kleuters helpen om te leren omgaan uitgestelde keuzes.

Enkele varianten:

- Het groepje dat de leerkracht begeleidt, krijgt eerst in de kleine kring instructie en gaat daarna met materiaal zelfstandig aan de slag.

“Yessss! De pijl staat op geel! Ik mag eerst kiezen!”, roept een van de kleuters enthousiast. Een kleuter kan meteen zien welke groep als eerste mag kiezen. De visuele ondersteuning met de kleuren geeft een andere kleuter rust: “Ik moet nu op de gang spelen, maar vanmiddag mag ik weer zelf kiezen.”
De kiesklok combineert zowel het plannen door de leerkracht als de vrije keuze van de kleuter. De kiesklok biedt vrijheid, structuur, balans en visuele ondersteuning.

- Een van de groepjes die niet door de leerkracht wordt begeleid wordt ook door de leerkracht ingepland. Bijvoorbeeld twee kleuters krijgen een specifieke motorische opdracht, twee kleuters een rijmlotto en drie kleuters in een hoek omdat de leerkracht gepland gaat meespelen.
- Een groepje kleuters gaat in de volgende speelwerktijd verder met dezelfde keuze of worden gestimuleerd verder te gaan. Bijvoorbeeld kleuters die een verdieping gaan aanbrengen in hun bouwwerk in de bouwhoek of die eigen creaties in het atelier willen afmaken. Voor de overige kinderen wordt de kiesklok gebruikt.

Over de auteur

Nicole Verdonk is adviseur Opvang en Onderwijs, en als specialist Jonge kind werkzaam bij de Rolf groep.